

MYSTERIUM BABPTISMATIS

1. *Initiari christianis mysteriis.* V oficiju za praznik sv. Mohorja in Fortunata beremo v peti lekciji frazo: *initiari christianis mysteriis.* Življenjepisi svetih mučencev je sicer legendaričen, a frazo najdemo tudi v drugih svetniških življenjepisih. Fraza je starokrščanska. Poglejmo, kaj pomeni ta in druga, njej podobna: *pascalibus initiata mysteriis*, ki jo najdemo v mašah velikonočne vigilije, velike noči in velikonočnega ponedeljka, in to v prošnji nad darovi.

2. *Krst — rojstvo iz Boga.* V predgovoru svojega evangelija sv. Janez realistično pripoveduje, da se človek, ki se rodi iz krvi, iz poželenja mesa in iz volje moža, lahko rodi tudi iz Boga, pod pogojem, da veruje in sprejme Kristusa, z drugo besedo, da se dá krstiti. Še bolj jasno in določno evangelist pove isto, ko navaja Jezusove besede iz pogovora, ki ga je imel z Nikodemom, odličnim pismoukom iz Jeruzalema: »Resnično, resnično, povem ti, ako se kdo ne rodi (znova) iz vode in Duha, ne more priti v božje kraljestvo« (Jan 3, 3—5).

Rojstvo iz Boga je učinek Kristusovega odrešilnega dela. Kot pogoj za tako rojstvo Zveličar sam postavlja krst. Krst je bil znan obred za notranje očiščenje že prej, preden ga je Kristus postavil za sveto znamenje njegove milosti, znamenje Božjega posinovljenja. Tako Kristus uporablja znamenja, ki jih najde med zemljani, da jim po njih naklanja sadove svojega odrešenja.

3. *Krst — vstajenje duše v Kristusu.* Tudi sv. Pavel v svojih listih mnogo govori o krstu in njegovih učinkih. Največ govori o tem v pismu Rimljanom (6, 1—14). V Pavlovih časih se je v Cerkvi že udomačila navada, da so krščevali s potapljanjem v vodo. Apostol to navado svojevrstno, mistično razlaga. Potapljanje v vodo mu je znamenje smrti, dviganje iz nje pa podoba vstajenja. Ko se človek v krstnem obredu potopi v vodo, »se s Kristusom zraste v njegovi smrti«, ko se pa iz nje dvigne, »se zraste z njim v njegovem vstajenju«. Krst torej človeka s Kristusom združi, kot da je z njim zrasel (*complantatus*), da s Kristusom odmore »mesenemu« človeku, to je človeku rojenemu v izvirnem grehu, in da z njim vstane kot »novi« človek, »duhovni« človek, po Bogu ustvarjen v resnični pravičnosti in svetosti, kot božji posinovljenelec, kot nova stvar.

Po svetem Pavlu torej krščen človek v Kristusu umre in vstane. Klasično lepo pove to apostol v pismu Gal 2, 20: »S

Kristusom sem križan: živim pa ne več jaz, ampak v meni živi Kristus.« Zato lahko rečemo, da Kristus mistično vstane v duši človeka, ki se dá krstiti.

4. *Mysterium baptismatis — mysterium paschale.* Rojstvo iz Boga, novo stvarjenje človeka, mistična smrt in vstajenje duše v Kristusu so sadovi odrešenja, navezani na krst, ako sicer ni ovir. V prvi krščanski dobi so krstne milosti s krstnim obredom vred imenovali *mysterium baptismatis*. Imenovali so jih pa tudi *mysterium paschale*, ker je krstna milost pač dar in odsev umrlega in vstalega Kristusa in je z njim tako povezana, da so prvi kristjani v krstu gledali mistično obnavljanje Kristusove smrti in njegovega vstajenja.

Odkar smo dobili obnovljeno velikonočno vigilijo, postaja jasno, da njena liturgija ni samo spomin na zgodovinski dogodek Gospodovega vstajenja, temveč v prvi vrsti veličastni *mysterium paschale*. Njen namen je, da po krstu, odnosno po obnovi krstnih obljub, in po sv. R. t. Gospodovo smrt in njegovo vstajenje mistično obnovi. S te strani, kot *mysterium paschale*, moramo liturgijo velikonočne vigilije spoznati, se vanjo vživeti in storiti vse, da jo kot tako duhovno izkoristimo zase in za svoje vernike.

5. *Iniciacija.* Rimski Obrednik imenuje krst »vrata krščanske vere« in mu med zakramenti daje prvo mesto. Tudi kateheza uči, da je krst prvi zakrament in da daje pravico do drugih zakramentov. Po svojem značaju torej krst uvaja v duhovni svet Kristusov.

Stara liturgična terminologija izraža to resnico z glagolom »initiari« in z njegovimi izvedenkami: »initiatum«, »initiatum« in pod. Glagol prevajamo z izrazom: »vpeljati v kaj«. *Initiari christianis mysteriis* potemtakem pomeni: vpeljati v krščanski misterij. Zato fraza ne more pomeniti nič drugega kakor: »biti krščen«. Stavek: »Pontianus postulat initiari christianis mysteriis« pomeni torej: Poncian prosi za krst.

V istem smislu moramo prevajati ali vsaj tolmačiti omenjeno velikonočno prošnjo nad darovi, ki je tri dni ista. V izvorniku se glasi: »Suscipe, quaesumus, Domine, preces populi tui cum oblationibus hostiarum: ut paschalibus initiata mysteriis, ad aeternitatis nobis medelam, te operante, proficiant.« Naš dosedanji prevod prevaja: Sprejmi, prosimo, Gospod, hkrati s prinesenimi darovi tudi prošnje svojega ljudstva, da nam bo to, kar obhajamo v teh velikonočnih skrivnostih, po tvoji moči v zdravilo za večnost.

P. H. Schmidt D. J., profesor liturgike na Gregoriani, prevaja frazo »paschalibus initiati mysteriis« s: krščeni. V svojem članku z istim naslovom piše: »Kristusov prehod iz smrti v življenje se uresničuje v udih Cerkve. Zato Cerkev izvoljene krščuje na veliko noč, kar pomeni, da jih uvede v velikonočni misterij.« Veliki strokovnjak v liturgičnih vprašanjih nam s tem namiguje, kako naj prevajamo ali vsaj razumemo frazo: paschalibus initiata mysteriis treh velikonočnih mašnih obrazcev.

Gotovo je, da izraz paschalia mysteria ne tem mestu ne pomeni Gospodovega vstajenja, kolikor je zgodovinski dogodek. Paschale mysterium na tem mestu je neki obred, v terminologiji p. Casela kulturni misterij, ki se navadno opravi o veliki noči. Za kateri obred gre?

Možno je, da je paschale mysterium obhajilo. Toda na tem mestu je to malo verjetno. Mašni obrazci omenjenih maš govore, kar je naravno, o obhajilu v prošnji po obhajilu. V njej stoji: »Quos sacramentis paschalibus satiasti«, v prevodu: ki si jih nasitil z velikonočnimi zakramenti. Rekli smo že drugod (SB 1962, št. 5), da moramo misterij ločiti od misterija in da ne prevajamo točno in jasno, ako mysterium vedno prevajamo z enim in istim izrazom: skrivnost. Miselna zveza — gre namreč za prošnjo po obhajilu — zahteva, da frazo na tem mestu prevedemo: ki si jih nasitil z velikonočnim obhajilom.

Možno je dalje, da paschale mysterium pomeni mašo, v kolikor evharistična daritev ponavzočuje Gospodovo smrt in njegovo vstajenje. Vendar je to na tem mestu malo verjetno, ker gre za misterij, ki uvaja (initiata!), o maši pa ne moremo reči, da šele uvaja v misterij, ker je maša pač že osrednja točka tega misterija.

Možno je končno, in to bo pravilno, da »paschalibus initiata mysteriis« na našem mestu pomeni krst. Krst je namreč kulturni misterij, ki uvaja v misterij smrti in vstajenja, v duhovni svet križanega in vstalnega Kristusa, v njegovo odrešilno delo.

Lepa prošnja nad darovi velikonočnih praznikov naj bi se torej glasila ali vsaj tolmačila takole: Sprejmi, prosimo, Gospod, hkrati s prinesenimi darovi tudi prošnje svojega ljudstva, da nam bo krst in to, v kar nas uvaja, po tvoji moči v zdravilo za večnost.

Če prošnjo tako tolmačimo, je to krasna molitev, vzeta iz duhovnega okvira dobe, v kateri je nastala. Iz nje je razviden star cerkveni običaj. S krstom je nekoč za velikonočne praznike Cerkev svoje katehumene uvedla v krščanski misterij, da so dobili pravico »frequentare mysteria«, »participare mysteriis« in pod. Vsi ti stiki z misterijem so bili vernikom zdravilo za večnost. Koliko dogmatike, asketike in mistike, koliko dejavnega sodelovanja pri sveti liturgiji je obseženo v teh izrazih! Res, škoda, da so sodobnim vernikom ti izrazi in njih vsebina postali tuj svet, ki se v njem ne znajdejo več.

6. *Zaključki.* Iz povedanega izhaja tudi, da je paschale mysterium izhodišče cerkvenega leta, če naj ga gledamo soteriološko, kakor so na cerkveno leto prvotno gledali. Mysterium paschale je skrivnost smrti in vstajenja, ki se v Cerkvi v zakramentih krsta in sv. R. t. nenehno ostvarja, posebno slovesno pa o veliki noči. Krst vlije v dušo »spiritum adoptionis«, duha posinovljenja, Božjega otroštva, liturgično leto pa tega duha goji, razvija in ohranja, dokler ne dozri do polne starosti Kristusove. Pri tem dozorevanju »pričakujemo blaženega upanja in veličastnega prihoda našega Jezusa Kristusa, ki nas je odrešil po svojem usmiljenju v kopeli prerojenja in prenovljenja« (Tit 2, 3).

Omenjeno Pavlovo poslanico Titu beremo, proti pričakovanju, tudi na sam božični praznik pri polnočni in zorni maši, torej ob času, ko bi pričakovali izključno božične motive. Na tem zgledu pa vidimo, kako liturgija druží božične motive z velikonočnimi in eshatološkimi; kar je dokaz, da je mysterium Christi en in nedeljiv.

Liturgija je dalje zgrajena izrazito soteriološko in ne obnavlja zgodovinskih dogodkov, kako navadno mislimo. V liturgiji je in ostane na prvem mestu mysterium Christi, odrešilno delo Kristusovo z vsemi njegovimi skrivnostmi. Delo je sicer nadčasovno, živi izven časa kakor tudi njegov začetnik, poveličani Gospod Jezus, Kyrios, a je prisotno tudi v času povsod, kjer je prisotna Cerkev. Deluje počenši s krstom. Uveljavlja se v liturgičnem letu po daritvi svete maše, zakramentih, Božji besedi in Gospodovih dneh. Učinkovito je za vse, ki pridejo z njim v življenjski stik. Razteza se na vse stvarstvo, ki ječi v prekletstvu greha, razteza se pa tudi na večnost.

Zgodovina kot taka pa v liturgiji nima mesta. Vendar pri izvrševanju liturgičnih opravil zgodovinskih motivov ne smemo prezreti in zanemarjati, saj ima *mysterium Christi* zgodovinske osnove, je zgodovina in ne bajka, kakor so bili bajka stari poganski misteriji. Zato je dovoljeno in našemu človeškemu mišljenju primerno, da na *mysterium Christi* gledamo z zgodovinskih vidikov. To se zgodi že s tem, ko liturgično leto začnemo in zaključujemo, ko ga spremljamo z izvenliturgično pobožnostjo in ljudskimi navadami, ki *mysterium Christi* zgodovinsko razčlenjajo in tolmačijo. Take pobožnosti in navade so: zornice, molitev sv. rožnega venca in križevega pota, dalje jaslice, Božji grob in ljudska pobožnost velikonočnega vstajenja.

Paziti pa moramo, da dobro ločimo med liturgijo in ljudsko pobožnostjo, da ju ne zamenjavamo, da ne dajemo prednosti zgodovini pred misterijem, in da ljudska pobožnost ostane skladna z duhom liturgije; potem ljudsko pobožnost lahko opavljamo, ker tako želi in priporoča Cerkev.

Mysterium Christi je čudovito Božje delo, postavljeno za naše odrešenje, ki zanje v naravi nimamo primere. Morda bi ga pojasnili, toda samo nepopolno, z električno razsvetljavo v cerkvi. Čim bolj slovesno razsvetljavo želimo, tem več stikal odpremo. Pogoj za razsvetljavo je za napeljava električnega toka od centrale do cerkve. Tako tudi *mysterium Christi* dovaja v dušo tem več Božje svetlobe, čim več stikov, zakramentov, odpremo. Nujni pogoj za vso Božjo svetlobo v duši je pa krst, prva napeljava odrešilnega dela v našo dušo.

7. *Mysterium baptismatis v dobi katehumenata*. Ko prebiramo opis krstnega misterija v dobi katehumenata, imamo vtis, da je bil krst v oni dobi doživetje, ki se je krščencu za vse življenje vtisnilo v spomin.

Krstni misterij v oni dobi kaže več in nič, vendar je v svojih oblikah vedno nad vse pester in bogat. Krščevali so večinoma odrasle, izjemoma tudi otroke krščanskih staršev, redno o veliki noči, izredno, posebno če je šlo za bolnike, ob vsakem času. Kandidati so se na krst pripravili intelektualno in moralno. Skrbeli so, da je bila globoko v dušo položena zavest, da krščene postane ud Cerkve, na pr. škof je krščenca poljubil in ga je pridružil cerkveni občini, ki je nanj v stetišču čakala; tudi vsak ud cerkvene občine je krščenca poljubil, ko je stopil v njih sredo. Prav tako so skrbeli, da je krst kandidate pripravil na evharistični misterij, ki naj jim bo sredstvo

za ohranitev krstnega življenja. Zveza med krstom in evharistijo je bila v oni dobi vsem jasna. Z odpovedjo pri krstu je kandidat stopil v stanje žrtve. To stanje naj se utrjuje z evharističnim življenjem, z mašo in obhajilom, ki kristjana združuje z žrtvijo Boga-človeka. To stanje mu je vir življenja, skritega v Bogu. V mašnem obrazcu velikonočne vigilijske zveze med krstom in evharistijo prozorna, kakor morda nikjer drugje.

8. *Mysterium baptismatis v naši dobi.* Gotovo je krst na njegovem značaju kot misterij mnogo izgubil. Krstni obred za otroke — tega imamo pred očmi — je tekstno in simbolično osiromašen in skrčen na čas, ki traja samo nekaj minut.

Da krščuje otroke v detinski dobi, ima Cerkev dobre razloge. Ta praksa ima svoj izvor že v prvih stoletjih in se je kljub nasprotovanju gorečnikov (Tertulian) uveljavila. Prav tako ima Cerkev razlog, da krščuje v vsakem času in ne samo o veliki noči. Tehtni so tudi razlogi, ki so vodili Cerkev, da je pomenljivi obred potapljanja ponekod zamenjala z oblivanjem, čeprav ima potapljanje v smislu sv. Pavla prednost pred oblivanjem.

Prilagoditev krstnega obreda ljudskim in časovnim potrebam je verjetno dovela do tega, da je zakrament krsta, nekoč obdan s pestro simboliko in veliko slovesnostjo, v naših dneh zdrknil na verski obred, ki je v življenju kristjana komaj opazen. To je škoda. Kako naj mu vrnemo prvotni pomen? S katehezo, pa tudi s verskimi vajami, škofijskimi predpisi glede krščevanja. Tako svetujejo ugledni liturgiki in dušni pastirji.

Krst, ki ga niso nikoli doživeli kot v dobi katehumenata, naj bi naši verniki doživeli, ko slišijo katehezo o krstu. Tej katehezi je treba posvetiti največjo važnost.

Naš ILO je izdal brošuro o krstu (Sakrament krsta, Rijeka 1959). V njej je prof. dr. Škreblin iz Zagreba podal šest osnutkov za kateheze o krstu. Prva je mišljena kot družinska kateheza o krstu, druge so pa za otroke na raznih stopnjah verouka. Kateheze govore o veri, o osvoboditvi izpod satanovega jarma, o misteriju krsta, o krstni nedolžnosti in o krstnih obredih. Liturgični odbori raznih škofij bi zelo ustregli, ako bi jih pripravili in med ljudstvom na učinkovit način razžirili.

Tem katehezam dodajmo še naslednje misli: Krst je velikonočna skrivnost, je prehod iz smrti v življenje, prehod iz zgolj naravnega v nadnaravno življenje, ki o njem Cerkev razglša, da je njegova krepitev eden izmed glavnih ciljev sedanjega koncila. Kristjana namreč ni, če ni ljudi, ki nadnaravno mislijo in žive. Prav bi bilo poudarjati, da je krst priprava na evharistično življenje, da je med krstom in evharistijo globoka notranja zveza. Kdor želi krst, želi tudi evharistijo in evharistično življenje. Kdor zanemarja evharistično življenje, mašo in obhajilo, je na tem, da zgubi tudi krstno življenje. Kateheza o krstu naj končno kristjana pouči, da s krstom postane ud Cerkve, ud Kristuovega skrivnostnega telesa z vsemi pravicami in dolžnostmi.

Katehezo o krstu naj spremljajo verske vaje, ki krstno zavest budijo in poglobljajo. Nekoč so v ta namen po nekaterih škofijah po nedeljski pridigi, obujali Božje kreposti. Danes je v ta namen obnova krstnih obljub na velikonočno vigilijo. Prezreti bi tudi ne smeli nedeljskega kropljenja ljudstva z blagosovljeno vodo pred farno mašo, kar spominja na krst. To kropljenje naj bi se spet uvedlo povsod.

Rimski Obrednik in škofijske sinode dajejo natančna navodila glede krščevanja, vendar bi jih bilo treba prilagoditi potrebam našega časa, ko je krst mnogim postal verska ceremonija, katere daljnosežnosti se ne zavedajo več in zato obveznosti, ki izvirajo iz krsta, z neverjetno lahkoto zanemarjajo. ILO svetuje, naj župnik pred krstom navzoče botre nagovori kakor zaročence pred poroko. Mnoge škofje so to že vpeljale. Krstitelj naj staršem in botrom izroči pred krstom pismo, ki naj govori o dolžnostih botrov, o sodelovanju pri krstnem obredu, o krstnem imenu, o krstni sveči, o krstni obleki in pod.

9. *Mysterium baptismatis in liturgična obnova.* Liturgična obnova ni mogla mimo krstnega misterija, ne da bi pokazala, kje je v liturgiji njegovo pravo mesto. Z obnovo velikonočne vigilije mu je vrnila velikonočni značaj, ki ga ima kot mysterium paschale. Popravila je tudi krstni obred za odrasle in ga naslonila na obred, kakor je bil v dobi katehumenata. Toda ni še konec. V krstnem obredu smemo pričakovati še nadaljnje spremembe. Krst stopa v našo dobo prenovljen. Na sebi nosi pečat misterija.

V duhu časa ravnamo, ako v praznovanju velike noći damo krstu poudarek, ki gre tako prvenstvenemu dejanju. Dati poudarek krstu pomeni ujeti ritom sodobnega verskega in duhovnega življenja. Ta ritom se v življenju Cerkve, v liturgiji, vedno bolj čuti.

FILIP KAVČIČ

DOGAĐAJ OD NESHVATLJIVE VAŽNOSTI

KONCIL ODOBRILO OPĆE PRINCIPE LITURGIJSKE OBNOVE

Poznati liturgijski učenjak C. Vagaggini napisao je u »L'Osservatore Romano« (8. XII 1962, str. 3 i 5) članak o epohalnom značenju činjenice da je koncil odobrio prvi dio liturgijske konstitucije. Ovaj prikaz što ga donosimo priređen je prema tome članku.

Ni najvatreniji pobornici liturgije i liturgijske sheme nisu se nadali ovakvom uspjehu. Prvi časovi diskusije mogli su dati utisak da se na shemu spušta magla. Ali tokom rasprave ideje i stavovi su se brzo razbistravali. Odmah se iz mišljenja iznesenih u sali opazilo da se shema na polju mučnom i punom problema delikatnih i hitnih, pretresala razborito i uravnoteženo imajući u vidu potrebu Crkve u današnjem svijetu. Primjedbe otaca na uvod i prvo poglavlje sheme bile su brojne. Ispravci što ih je tražila velika većina bili su uglavnom manjeg značenja. Stoga, čim se prešlo na glasanje pokazala se divna moralna jednodušnost otaca u povoljnoj ocjeni sheme.

Tako je prvo poglavlje sheme o sv. liturgiji — »Opća načela za obnovu i unapređenje liturgije« — imalo nepredviđenu čast da bude **prvina plodova** što ih drugi vatikanski koncil počinje davati svijetu. S ovim liturgijski pokret dodiruje najvišu dosad postignutu tačku u svom uzbuđljivom usponskom hodu. Duhovni i pastoralni život Crkve bilježi datum kojega posljedice u doglednoj budućnosti ne možemo predvidjeti.

Opći izgled. — Prvo se poglavlje konstitucije o sv. liturgiji, uz opći uvod u kom se objašnjava nakama koncila u raspravljanju o ovom predmetu, sastoji od 5 dijelova koji nemaju za cilj da budu neka vrst teološkog ili pastoralnog tumačenja liturgije. Tu se samo određuju osnovna načela unapređenja i obnove liturgije. Teoretskim, teološkim i pastoralnim zasadama se utiče samo da se one opće norme praktične naravi uokvire u svoj pravilni, idealni izgled.

Razlaganje je jednostavno: iz same naravi liturgije proizlazi njezina djelotvornost u postignuću svrhe kršćanskog života i shvaća se njezina iznimna važnost u životu Crkve (I dio: **o naravi sv. liturgije i o njenoj važnosti u životu Crkve**). Treba stoga uložiti sve sile u to da puk u liturgiji sudjeluje potpuno, duhom i cijelim bićem. To pretpostavlja na prvom mjestu liturgijski odgoj klera i intenzivnu pouku puka (II dio: **o liturgijskom odgoju i o aktivnom sudjelovanju**). Ali to od Crkve zahtjeva, gdje je potrebno, pri-